

Sidó Rabbi, Jósua és Móses hirdették-ki legelőször, Saccino-ban, a' Milánói Hertzezségnek egy kis falujában, 1480-ban, mindenek megvallják.

A' 16-odik esztendőszáz körül, a' Vaticáni és Párisi nyomtatók, bevitték a' Síría, Arabs, Persa, Arménus, Copticus, és Egyiptomi betűket: melljek, mindenféle más, Kínai és Indus nyomtató-betűkkel együtt, Londonba is bekerültek.

Elszármazott hát ez a' mesterség Európából Goába és a' Philipine-szigetekbe is, Ásiában; Limába, Mexicóba, Bostonba, New-Yorkba, sat. Ámérikában; és Maroccoba, Áfrikában. Azonkívül, egy tisztelendő papi ember azt mondja, hogy a' könyvnyomtatást a' Török birodalomban azért tiltották-meg, mivel' — „az Anglus Kiráj és Török Sultán közt tett békekességtés' tzikkejeit, Konstantinápolyban, Abraham Gabai Chafnahat, 1663-ban kinyomtatta.”

5.

N é h á n y

Magyar és Erdély országi születésű

Külföldi Könyvnyomtatókról

a' XV-dik században.

Sokan hányják vigyázatlan íróink közül a' magyar nemzet szemére, hogy ez országunk kezdetétől fogva többnyire csak katonáskodott, és, a' falusi életet inkább betsülván a' szorgalom-

nál, meg vetette a' mesterségeket. Nem kerül egykor nagy fáradságába egy tiszta szívű és a' hazai ditsőséget forrón szerető hazánkfiának ezen balvélekedést egészen szét oszlatni: mert, noha az öröké tartó pusztító háborúk sok régiségeinket feldúlták, olly kedvező volt még is a' Mennyei Gondviselés ügyünk eránt, hogy meg mentett annyit a' veszélytől, a' mennyi elég rágalmozóinknak megaláztatásokra. Addig is, míg ezt a' szükséges Munkát néki felvállolni fogja, legyen e' tsekély igyekezet ösztön és kezdet gyanánt. Lás-sák belőle a' szemtelenek, hogy a' Magyarok azt is korán megtanúlták, a' mit a' világ sokáig *Mira Arsna*k nevezett.

Alig találtatott fel a' könyvnyomtató műhely, azonnal többen vállalkoztak a' Magyarok és Erdélyiek közül, kik azt kezekben forgatták. És hol forgatták? Ott, hol őket nem kerestük volna. A' külföldön is bátrak valának ök pályát futni, és nyilvánosságossá tenni, hogy a' magyar esze mindent megfoghat, mindent követhet, a' mit más nemzetek gyakorlanak. El' számlálom őket egyenként eddig esméretes munkáikkal együtt Literaturánk gyarapodására, hogy esmértessenek Hazá'okban, és ezentúl gyűjtögetés közben nyomtatványaikra figyelem lehessen. Ezek, kiket a' farradhatatlan Panzer György, Farkas Norimbergai Prépost tudós munkájában felleltem:

I.

T a m á s Könyvnyomtató. 1472—1481.

Születésére nézve Erdélyi fi, és ugyan, mint maga feljegyzí, Szebeni volt. Műhelyét Campidoniai Burster vagy Wurster János Társaságában Mantuában állította fel, utóbb pedig más Joannes Franciscus nevű társával együtt Modenába költö-

tözött. Sok könyveket kellett nyomtatnia, mivel több évekig üzte, mint nyomtatványaiából láthatni, mesterségét. En tsak ezeket esmérem:

1.) Conciliator Differentiarum Philosophorum Et Precipue Medicorum Clarissimi Viri PETRI DE ABANO PATAVINI. — Ezek találtatnak a' t'zím lapon négy szegletes betűkkel: — A' Könyv végén ismét négyszegletes betűkkel: Laus Deo. Amen. Finit Conciliator. *Ludovicus Carmelita Primus Hoc opus Ere Imprimi Jussit Mantue Per Thomam Septem Castrensem de Civitate Hermanni et Johannem Burster De Campidona socios. Anno Verbi Incarnati M. CCCC. LXXII. fol.*

2.) Tractatus Magistri ARNALDI DE VILLA Nova de arte cognoscendi venena. Item Tractatus de Venenis a magistro PETRO DE ABANO editus. — A' végén: *Finitum Mantue Anno Domini M. CCCCLXXIII. Char. Thomae Septem castr. et Joh. Wurster. 4.*

3.) AESOPI Fabulae. (Deák versekben) A' végén: *Finit Esopus Mutine impressus impensa et opera Dominici Rhochociola: per Thomam septemcastrensem et Joannem Franciscum socios: compositus per me Nicolaum Jensen. Anno Millesimo quadringentesimo octuagesimo primo: die decima nona Maii 4.*

Lásd: Annales Typographici Ab Artis Inuentae origine Ad Annum MD. opera Georgii Wolfgangi Panzer. Vol. II. Norimbergae 1794. in 4. pag. 3. —4—147.

II.

András Könyvnyomtató. 1476—1484.

Erdélynek Brassó városából vette eredetét. Neve úgy láttzik, *Holló* vagy *Corvus* volt. Lakhelyül Velentzét választván itten előbb Rotuuli

Ádámnak társa vala a' könyvnyomtatásban, utóbb pedig Czeidini Márton hazafi társával, és Blauburni Stachel Conráddal lépett kereskedésbe. Ha a' *Corvus* nevét nem találnám némelly nyomtatványán, azt hinném, hogy egy volt Hess András Budai Könyvnyomtatóval. Sok nyomtatványai közül ma csak ezek esméretesek:

1.) ALBERTI DE PADVA Expositio Evangeliorum dominicalium et festivalium. Ezek *vágy-nak a' Tzím lapon — a' Könyv első oldalán pedig ezek*: Incipit solenne opus expositionis Evangeliorum dominicalium tocius anni reuerendi magistri Alberti de Padua ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini. — *A' végén*: Liber predicationum super euangeliis dominicalibus et in precipuis festiuitatibus sanctorum. Stephani. Johannis. Inocentum. Ephie. Purificationis Annuntiationis. Augustini et ceterorum. *Venetiis impressus per magistros. Adam de Rotuuil et Andream de Corona finit. anno 1476. 8. Kl. Janu. fol.*

2.) BREVIARIUM Olomucense. — *A' végén*: Explicit Breviarium secundum morem ecclesie olomucensis. *Impressum Venetiis per Andream Corvum Burciensem de corona: Martinum Burciensem de Czeidino: et conradum Stachel de Blaubeurn socios: sub anno incarnat, dominice MCCCCLXXXIII die XXVIII. mensis Septembris. laus deo. fol.*

Lásd: Annal. Typogr. Panzeri. Vol. III. Norimbergae in 4-o 1795. pag. 121. et 212.

III.

Bernárd Könyvnyomtató. 1478.

Erdélyi fi lévén, hol tartotta könyvnyomtató műhelyét? nem tudatik. Eddig csak egy nyomtatványa íratott le, melly ilyen tzímet visel:

1.) Como per virtu de sante oratione se unisce la anima con dio, et como questa anima de la quale se parla qui essendo elevata in contemplacione a domandava quattro petecione al summo dio: *anno MCCCCLXXVIII. die verò vicesima octaua mensis Aprilis impressum per discretum virum Bernardum de Dacia. fol.*

Lásd: Annal. Typogr. Panzeri Vol. IV. Norimbergae 1796. in 4-o pag. 18.

IV.

Péter Könyvnyomtató 1482.

Magyar országi születés volt, és Frantzia ország Lyon városában nyomtatott. Emlekezetét fentartják ime' munkái:

1.) GVARINI VERONENSIS Ars diphthongandi, punctandi, et accentuandi cum vocabulario brevi loquo. — *A' végén: finit vocabularius Breuiloquus triplici alphaboto (így) diversis ex auctoribus, nec non corpore utriusque iuris collectus ad latinum sermonem capessendum vtilissimus. Impressus Lugduni per mgrm Petrum ungaram. Anno domini 1482. Laus deo. fol. min.*

2.) Tractatus de proprietatibus rerum editus a' BARTHOLOMEO ANGLICO ordinis fratr. minor. (Lugduni) per Petrum Ungarum 1482. Nov. XXI. fol.

Lásd: Annal. Typogr. Panzeri Vol. I. Norimbergae 1793. in 4. pag. 554.

V.

Márton Könyvnyomtató. 1484.

Született a' Bartza földön Erdélyben Czeidin nevű helyben. Könyveket Velentzében nyomtatott Corvus András hazafi társával és Blaubeurn

Stachel Conráddal, a' mint felebb a' II. szám a-
latt láthatni.

Lásd: Annal. Typogr. Panzeri, vol. III. No-
rimbergae 1795. in 4. pag. 212.

VI.

Simon Könyvnyomtató. 1491.

E' Gara Simon műhelyét Velentzében álli-
totta fel — és eddig csak egy könyvét látták a'
régiségekre ügyelő tudósok illy tzím alatt:

1.) BIBLIA latina. *Venetius per Simonem de
Gara. Venetiis MCCCCLXXXI. fol.*

Lásd: Annal. Typogr. Panzeri, vol. III. No-
rimbergae 1795. in 4. pag. 308.

VII.

Basay Könyvnyomtató 1494.

Magyar országi fi lévén, és a' külföldre jut-
ván, Cremonában Parmai Caesárral társaságba lé-
pett, és könyveket nyomtatott. Neve alatt jött ki:

1.) JOANNIS JACOBI CORNALI Epigramma et Di-
alogus notabilis ad Bartholom. Mar. de Fornici-
bus. *Cremone per Basaynum Ungarorum
(Igy) et Caesarem Parmensem socios* 1494.
in 4.

Lásd: Annal. Typogr. Panzeri vol. I. Norim-
bergae 1793. in 4. pag. 351.

Nem elég nyomok e ezek első lépésre csak
egy derék német tudós fáradsága után? Èn ugyan
azon 85. pengő forintot, melyet Panzer Annáli-
saiért fizettem, soha meg banni nem fogom,
mert belőle igen sok hézagait pótolni lehet Li-
teraturánknak. Láthatni e' könyvből, mi mennyit
nem tudunk, de azt is, mennyit nem tudott ma-
ga Panzer is, a' mit ismét mi tudunk! Ki higye,

hogy e' Könyvnyomtatóink több Könyveket nem nyomtattak volna azoknál, melyeket felhoztam? Ébredjen fel bennünk, Hazafiak! a' régiség szeretete, és ne sajnálják tehetősebb polgár társaink megszerezni a' classicus könyveket a' tudomány külömbféle nemeiben: mert ha mi magunk nem dolgozunk, izzadunk, azok, kiknek kötelességekben állana, és minden költség nélkül dolgozhathának, semmit ditsőségünkre felkeresni nem fognak. Ők tsak a' Schlözerekben, Heerenekben, Meinersokban és egyéb különben igen nevezetes, de a' magyar tárgyakra nézve nem classicus, hanem tsak segéd, írókban keresik a' magyar országi mondani valókat, és a' készszel szeretnek ditselkedni: ellenben ki legyen olly igazságtalan, hogy az idegentől többet kívánjon hazájára nézve, mint a' hazafiútól? Könnyebb kiírni valamit, akár jó, akár rossz, mint nagy fáradsággal ezer meg ezer könyvekből a' nemzeti tárgyakat össze keresgélni.

Boldogréti Vig László.

6.

V e l e n t z e i T ó

Székes Fehérvármegyében.

Számtalan kellemeikkel díszesítette az élesztő természet Fehérvármegyét, melyek közül nem utolsók a' szép és gyönyörű környékek. Ez lehetett oka, hogy a' Régi Magyarok — az együgyű természet izmos, de nem érzéketlen fiai — itt választották a' Fejedelem lakhelyét; itt tartották a' legfényesebb nemzeti üdnepléseket; itt látták egy testben egybegyűlve azon hazafiui szent láng-